

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 17 (2019)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.17.26

Anna Matysek

Uniwersytet Śląski

ORCID 0000-0003-1042-7895

Architektura informacji – nowy kierunek studiów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach

Architektura informacji (AI), termin wprowadzony w latach 70. ubiegłego wieku przez Richarda Saula Wurmana jako odpowiedź na rozwiązanie problemu zalewu danych i informacji, rozwija się wielotorowo i doczekał się licznych definicji. Możemy ją określić jako naukę i sztukę zajmującą się organizowaniem, systematyzowaniem, strukturyzowaniem i hierarchizowaniem informacji w taki sposób, aby użytkownicy łatwo je wyszukiwali i nie mieli problemów z ich zrozumieniem¹. Mimo że AI najczęściej kojarzona jest z tworzeniem informacji w postaci elektronicznej, w szerszym kontekście przyjmuje się, że zajmuje się ona informacją w każdej postaci, włączając w to m.in. książki, prasę, informację graficzną, identyfikację wizualną, przestrzeń rzeczywistą itp.² Architektura informacji jest interdyscyplinarna, a Skórka³ wymienia jej powiązania między innymi z: projektowaniem graficznym, bibliotekoznawstwem, informacją naukową, informatyką, technologią informacyjną, psychologią poznawczą, ergonomią i zarządzaniem. Jego zdaniem najbliższe są jej informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, ze względu na podejmowane przez nie zagadnienia organizowania, klasyfikowania i udostępniania wiedzy ludzkiej, jak również badania użytkowników informacji oraz elementy technologii informacyjnej. Do podobnych wniosków doszedł Tafiłowski⁴, wskazując, że zagadnienia związane z podstawami organizacji i działaniem systemów informacyjno-wyszukiwawczych znajdują się w polu zainteresowań badawczych informatologii już od drugiej połowy XX wieku, a architektura informacji stanowi integralną i ważną część zagadnień teoretycznych, jak i praktycznych związanych z działalnością informacyjną.

Kształcenie architektów informacji w Polsce i na świecie

1 S. Skórka, *Architektura informacji*, [w:] *Nauka o informacji*, red. W. Babik. Warszawa, s. 555–575; P. Tafiłowski, *Architektura informacji jako problem badawczy informatologii*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2016, 54(2), s. 37–47.

2 S. Skórka, *Architektura informacji*...

3 S. Skórka, *Architektura informacji Nowy kierunek rozwoju informacji naukowej*, „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 2002, 40(11), <http://www.ebib.pl/2002/40/skorka.php> (dostęp: 4.07.2018).

4 P. Tafiłowski, *Architektura informacji jako problem*...

Architekci informacji mogą podjąć edukację na studiach licencjackich, magisterskich oraz kursach organizowanych przez różne ośrodki akademickie i instytucje edukacyjne na całym świecie. Według danych udostępnianych przez Information Architecture Institute (Schools Teaching IA) takich ośrodków jest ponad 50, ale są to dane niepełne, gdyż w wykazie znajduje się tylko jeden polski uniwersytet. Warto podkreślić, że znaczna część z nich to ośrodki kształcące bibliotekarzy i specjalistów informacji. Podobna sytuacja ma miejsce w Polsce. Studia licencjackie na kierunku *architektura informacji* jako pierwsze zostały uruchomione w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie w roku akademickim 2014/2015, a w kolejnym roku w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Ponadto na Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi na kierunku *filologia polska* prowadzona jest specjalność *architektura informacji*. Architektów informacji od roku akademickiego 2018/2019 będzie kształcić Uniwersytet Śląski w Katowicach, a Uniwersytet Warszawski poszerza ofertę o kierunek *architektura przestrzeni informacyjnych*.

Kierunki kształcenia w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej powstał 1 października 1974 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w Instytucie Filologii Polskiej, z siedzibą w Sosnowcu. Instytut przekształcono później w Instytut Literatury i Kultury Polskiej⁵. Studia bibliotekoznawcze prowadzone są od roku akademickiego 1974/1975 na kierunku *bibliotekoznawstwo i informacja naukowa*. W 1990 roku przeniesiono do Katowic kilka kierunków studiów Wydziału Filologicznego, w tym *bibliotekoznawstwo i informację naukową*, a rok później utworzono Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (IBiIN UŚ). W 2003 roku zmieniono nazwę kierunku na *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* i jest on prowadzony na studiach I i II stopnia, w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym do dziś. Od roku akademickiego 2018/2019 na studiach licencjackich będzie obowiązywać nowy program kształcenia, który w ostatnim roku poddano gruntownej przebudowie, jako odpowiedź na zmiany zachodzące w środowisku bibliotekarskim.

Jak zauważa Tańkowski⁶, na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w. nastąpił gwałtowny zwrot kierunków badań w zakresie bibliologii i informatologii, wiele katedr i instytutów otworzyło nowe kierunki studiów, reagując na zmieniające się zainteresowania kandydatów na studia i zapotrzebowanie na nowe kompetencje na rynku pracy. Podążając tym trendem, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach rozszerzył ofertę dydaktyczną wprowadzając w roku akademickim 2014/2015 kierunek *informacja w instytucjach e-społeczeństwa*. Po zrealizowaniu pełnego cyklu kształcenia pojawiła się potrzeba gruntownej zmiany treści nauczania. Rozmowy i ankiety przeprowadzone wśród studentów pozwoliły dostrzec zwiększone zainteresowanie technologiami

⁵ E. Gondek, *Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Droga od genezy po rok bieżący (1974–2013)*, „Forum Bibliotek Medycznych”, nr 2, s. 47–65.

⁶ P. Tańkowski, *Architektura informacji jako problem...*

informacyjno-komunikacyjnymi, a analiza ofert pracy wykazała, które umiejętności z obszaru projektowania cyfrowych środowisk informacyjnych są najbardziej poszukiwane przez pracodawców. Ze względu na konieczność przeprowadzenia dużych zmian w programie kształcenia, dyrekcja IBiIN UŚ zdecydowała, że w miejsce *informacji w instytucjach e-społeczeństwa* utworzony zostanie nowy kierunek.

Koncepcja kształcenia na kierunku *architektura informacji*

Decyzję o kształceniu w zakresie architektury informacji w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach podjęto z kilku powodów, które krótko zostaną przedstawione poniżej. Jak już było wspomniane, duża część ośrodków reprezentujących bibliologię i informatologię edukuje w tym zakresie, a zagadnieniami AI zajmuje się coraz więcej polskich informatologów. To wiąże się z możliwościami wymiany doświadczeń w zakresie dydaktyki, współpracy naukowej między instytutami, a także uczestnictwem w krajowych⁷ i międzynarodowych⁸ wydarzeniach związanych z tą tematyką. Badania obejmujące projektowanie użytecznych i funkcjonalnych przestrzeni informacyjnych otwierają także możliwość współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Zagadnienia realizowane w ramach architektury informacji dotyczą przede wszystkim tworzenia, organizacji, wyszukiwania, przetwarzania, przechowywania i udostępniania informacji, czyli tematyki, w której specjalizują się pracownicy IBiIN UŚ. Część treści związanych z architekturą informacji pojawiła się już w programach prowadzonych kierunków studiów, przede wszystkim w siatce studiów magisterskich *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*, na specjalizacji *publikowanie w internecie*, a wykształcenie i dotychczasowe badania pracowników instytutu wpisują się w koncepcję tworzonego kierunku. Treści obejmujące organizację i komputerowe przetwarzanie danych i informacji będą realizowane m.in. przez 2 pracowników po studiach informatycznych, 2 pracowników będących absolwentami Wydziału Techniki UŚ oraz matematyka. Treści związane z grafiką komputerową będą realizowane przez pracowników po studiach podyplomowych z grafiki komputerowej, ponadto IBiIN UŚ współpracuje z Instytutem Sztuki w Cieszynie. Nabywane przez studentów umiejętności obejmą także tworzenie poprawnych językowo i skutecznych marketingowo tekstów stanowiących zawartość przestrzeni informacyjnych. Treści dotyczące języka, literatury i kultury przekażą przede wszystkim filolodzy polscy i obcy.

Niezbędnym elementem umożliwiającym prowadzenie zajęć z zakresu architektury informacji jest odpowiednie wyposażenie sal dydaktycznych. Instytut posiada 4 pracownie komputerowe, w tym laboratorium grafiki, które w ubiegłym roku otrzymało nowoczesny sprzęt komputerowy. Na wybranych zajęciach wykorzystywane jest licencjonowane oprogramowanie graficzne, m.in. programy Corel Draw, Photoshop, InDesign i Illustrator. Ponadto w IBiIN UŚ funkcjonuje pracownia digitalizacji oraz unikatowa w skali kraju pracownia ochrony zbiorów.

⁷ Architektura informacji jako dyscyplina akademicka (AIDA), <http://aida.up.krakow.pl/>

⁸ World Information Architecture Day (<https://2018.worldiaday.org/>), EuroIA (<https://euroia.org/>) czy IA Summit (<http://www.iasummit.org/>)

Kolejna kwestia, istotna szczególnie dla przyszłych absolwentów kierunku, dotyczy pozytywnej oceny rynku pracy. Studenci będą nabywać konkretne umiejętności związane z projektowaniem stron internetowych, grafiki komputerowej, analizą, przetwarzaniem i ochroną informacji, tworzeniem treści, czy marketingiem internetowym, które pozwolą im się odnaleźć w przyszłej pracy zawodowej.

Prace związane z przygotowaniem nowego kierunku

Prace nad przygotowaniem dokumentacji *architektury informacji* rozpoczęły się w roku akademickim 2017/2018. Obowiązywało już nowe zarządzenie Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 6 lipca 2017 r. w sprawie tworzenia nowych kierunków, w związku z czym zespół odpowiedzialny za opracowanie dokumentacji architektury informacji był jednym z pierwszych w uniwersytecie realizujących prace według zmienionych zasad. Propozycja utworzenia nowego kierunku i projekt opisu zakładanych efektów kształcenia, zgodnych z 6 poziomem Polskiej Ramy Kwalifikacji, zaprezentowane zostały na posiedzeniu Komisji senackiej ds. kształcenia w listopadzie 2017 roku. Komisja wyraziła zgodę na podjęcie dalszych prac nad tworzeniem kierunku, w związku z czym w kolejnych miesiącach pracownicy IBiIN UŚ aktywnie zaangażowali się w opracowanie opisów modułów kształcenia, a zespół odpowiedzialny za całość projektu przygotował pozostałe dokumenty. Wymagana dokumentacja została wprowadzona do Karty kierunku⁹, czyli systemu informacyjnego dla kandydatów i studentów o programach kształcenia prowadzonych w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Przedstawiony program otrzymał pozytywne recenzje i opinie, a następnie Rada Wydziału Filologicznego UŚ zagłosowała za utworzeniem nowego kierunku. Program został zaakceptowany na posiedzeniu Komisji senackiej ds. kształcenia 12 marca 2018 r., a 20 marca podjęta została Uchwała Senatu UŚ nr 216/2018 w sprawie utworzenia kierunku studiów architektura informacji.

Program kształcenia na kierunku Architektura Informacji w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach

Program kształcenia kierunku *architektura informacji* przygotowany w IBiIN UŚ wykorzystuje wzorce i doświadczenia wypracowane w uczelniach amerykańskich i europejskich. Zawarto w nim treści związane z projektowaniem użytecznych i funkcjonalnych przestrzeni informacyjnych, polegającym na tworzeniu systemów organizacji treści, systemów nazewnictwa i graficznej reprezentacji elementów informacyjnych oraz systemów nawigacyjnych i wyszukiwawczych w serwisach internetowych i intranetowych, aplikacjach mobilnych i desktopowych. Realizowane są w nim również zagadnienia związane z ich prototypowaniem, badaniem użytkowników oraz tworzeniem dokumentacji ułatwiającej komunikację i zarządzanie całym procesem projektowania. W programie studiów znaczną część stanowią zajęcia praktyczne, wykorzystujące technologie informacyjno-komunikacyjne, nabywane

9 Karta kierunku Uniwersytetu Śląskiego <https://informator.us.edu.pl/>

są kompetencje językowe, realizowane są treści związane z przedsiębiorczością i ochroną własności intelektualnej. Plan 3-letnich studiów licencjackich o profilu ogólnoakademickim zawiera 57 modułów z zakresu treści ogólnych i kierunkowych oraz 20 modułów spośród których studenci wybierają 16. Realizacja procesu kształcenia obejmuje 1980 godzin zajęć, w tym 1665 godzin to ćwiczenia i laboratoria, w znacznej części realizowane z wykorzystaniem komputerów. Przewidziane są także zajęcia w języku angielskim (Angielski w IT, Cataloguing standards for the Semantic Web, Informetrics, Intelligent information systems, Logical and critical thinking), w ramach kilku modułów rozwijane będą tzw. kompetencje miękkie.

W planie studiów wyszczególnione zostały 4 bloki tematyczne, a w ich obrębie od kilku do kilkunastu przedmiotów.

- 1) Projektowanie i tworzenie obiektów cyfrowych:** architektura przestrzeni informacyjnych; badanie użyteczności serwisów WWW; fotografia cyfrowa i obróbka obrazu; grafika wektorowa; infografika; optymalizacja serwisów internetowych; podstawy projektowania graficznego; projektowanie i tworzenie baz danych; projektowanie interfejsów użytkownika; projektowanie wizualne; tworzenie stron WWW.
- 2) Zarządzanie informacją:** analiza i wizualizacja informacji; bezpieczeństwo informacji; big data; digitalizacja zasobów informacyjnych; efektywne wyszukiwanie informacji; informatyczne narzędzia zarządzania informacją własną; ocena i selekcja informacji; przetwarzanie i prezentacja danych; systemy organizacji wiedzy; systemy zarządzania treścią; użytkownicy informacji; źródła informacji.
- 3) Zagadnienia biznesowe:** infobrokerstwo; marketing internetowy; podstawy działalności biznesowej; podstawy handlu elektronicznego; podstawy zarządzania; PR w kulturze, administracji i biznesie; rynek publikacji elektronicznych; zarządzanie zespołem.
- 4) Komunikacja cyfrowa:** cyberkultura; elementy medioznawstwa; kompetencje międzykulturowe; komunikacja interpersonalna; komunikacja w Internecie; podstawy retoryki i stylistyki; recepcja treści cyfrowych; warsztat edytora; warsztaty redagowania tekstu; webwriting.

Program studiów został tak przygotowany, aby z jednej strony przekazać wiedzę techniczną i wykształcić umiejętności z zakresu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym obsługę różnych programów komputerowych niezbędnych w przyszłej pracy. Z drugiej strony założeniem jest pokazanie technik i narzędzi efektywnej komunikacji językowej i wizualnej oraz umożliwienie doskonalenia umiejętności tworzenia i edycji różnego rodzaju tekstów i materiałów graficznych. Zakładanym celem jest także nauczenie kreatywnego myślenia i rozwiązywania problemów, dostrzegania indywidualnych potrzeb użytkowników i dostosowywania do nich projektowanych systemów.

Sylwetka absolwenta

W toku kształcenia studenci nabywają wiedzę i umiejętności w zakresie:

- 1) Metod, technik i narzędzi gromadzenia, strukturyzowania, przetwarzania, analizowania, prezentowania i ochrony danych i informacji, jak również poznają aplikacje komputerowe wspomagające te procesy.
- 2) Wyszukiwania i udostępniania pochodzącej z wiarygodnych źródeł informacji z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi; poznają źródła informacji tradycyjnych (bibliografie tradycyjne, dokumenty archiwalne) i elektronicznych (komputerowe bazy danych, internetowe serwisy informacyjne, biblioteki cyfrowe), metody ich opisu, organizacji i rodzaje udostępnianych w nich treści; ponadto uczą się dokonywać wyboru odpowiednich źródeł, oceniać ich jakość, planować strategie wyszukiwawcze oraz efektywnie przeprowadzać proces wyszukiwania.
- 3) Projektowania wizualnego i tworzenia produktów cyfrowych z wykorzystaniem programów graficznych (m.in. Canva, Corel, Photoshop) i narzędzi do prototypowania (m.in. Adobe XD, Axure, Evolus Pencil, UXPin).
- 4) Planowania przestrzeni informacyjnych i tworzenia komunikatów wizualnych, dostosowanych do zróżnicowanych potrzeb użytkowników z zastosowaniem zasad użyteczności, funkcjonalności, estetyki i projektowania wizualnego;
- 5) Zasad webwritingu, tworzenia poprawnych językowo i terminologicznie różnego typu tekstów do publikacji w internecie, w tym tekstów reklamowych.

Zadaniem architekta informacji jest równoważenie celów biznesowych klientów z potrzebami docelowych użytkowników, dlatego ważne jest, aby posiadał tzw. kompetencje miękkie. W trakcie studiów kształtowane będą umiejętności m.in. w zakresie:

- współdziałania w grupie, organizowania i kierowania pracą zespołu oraz efektywnego planowania pracy własnej, w tym ciągłego podnoszenia poziomu swojej wiedzy i doskonalenia umiejętności;
- komunikacji interpersonalnej, kompetencji psychologicznych i społecznych niezbędnych w relacjach międzyludzkich, zachodzących zwłaszcza w przestrzeni profesjonalnego obiegu informacji i środowiskach zróżnicowanych kulturowo;
- metod kreatywnego rozwiązywania problemów;
- rozpoznawania i analizowania czynników psychologicznych i społeczno-kulturowych w e-społeczeństwie w celu tworzenia produktów cyfrowych zgodnych z oczekiwaniami użytkowników końcowych.

Nabywana wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne obejmują swym zakresem nauki humanistyczne, społeczne i techniczne. Uwzględnione w programie kształcenia moduły nie ograniczają perspektyw zawodowych jedynie do realizowania typowych zadań architekta informacji związanych z organizowaniem informacji (kategoryzowaniem, grupowaniem, opisywaniem i nazywaniem w taki sposób, aby ludzie łatwo odnajdywali to, czego szukają), ale pozwalają odnaleźć się w różnych zawodach związanych z projektowaniem przestrzeni informacyjnych, wyszukiwaniem, analizą, przetwarzaniem i wizualizacją informacji. Ponadto część modułów przygotowuje do prowadzenia własnego e-biznesu.

Perspektywy zawodowe

Architektura informacji powstała jako odpowiedź na szybki wzrost zasobów informacyjnych w sieci Internet. Łącząc zagadnienia humanistyczne, społeczne i techniczne pozwoli odnaleźć się na rynku pracy na różnych stanowiskach. Najogólniej można powiedzieć, że absolwenci będą pracować jako architekci informacji. Podobny zakres kompetencji wymagany jest na stanowiskach projektantów wrażeń interakcji (User Experience Designer), czy projektantów interfejsów (User Interface Designer)¹⁰. W prowadzonej przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej klasyfikacji zawodów i specjalności nie ma jednak tych zawodów, znajdują się za to inne wymienione w wykazie poniżej. Realizacja cyklu kształcenia umożliwi podjęcie pracy m.in. jako: administrator stron internetowych, analityk informacji i raportów medialnych, architekt stron internetowych, autor tekstów i sloganów reklamowych (copywriter), broker informacji (researcher), menedżer zawartości serwisów internetowych, projektant grafiki, projektant grafiki stron internetowych, projektant stron internetowych (webmaster), redaktor publikacji cyfrowych i nowych mediów, redaktor serwisu internetowego, specjalista do spraw mediów interaktywnych, specjalista do spraw rozwoju stron internetowych, specjalista sprzedaży internetowej, specjalista zarządzania informacją.

Absolwenci kierunku *architektura informacji* mogą znaleźć zatrudnienie w sektorze publicznym i prywatnym, m.in. w branży IT, administracji, kulturze, nauce, edukacji, mediach. Wśród potencjalnych pracodawców znajdują się firmy informatyczne, agencje reklamowe i kreatywne zajmujące się projektowaniem produktów cyfrowych, a także firmy infobrokerskie, wydawnictwa oraz inne instytucje, w których tworzy się różnego rodzaju zasoby informacyjne.

Podsumowanie

Zainteresowanie architekturą informacji wciąż wzrasta¹¹, a jako dziedzina praktyczna związana z projektowaniem cyfrowych przestrzeni informacyjnych, ma przed sobą perspektywy dalszego rozwoju (Skórka, 2016). Ciągły rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych i mediów cyfrowych oraz stały przyrost informacji tworzą nowe obszary, w których kluczowym problemem będzie zapewnianie łatwego i efektywnego korzystania z zasobów informacyjnych oraz dostosowywania przestrzeni cyfrowych do potrzeb użytkowników, czyli realizacja zadań przypisywanych architektom informacji.

10 O różnicach między nimi można przeczytać na blogu UXkwadrat (<http://uxkwadrat.pl/ux-ui-oraz-ia/>) czy CareerFoundry (<https://careerfoundry.com/en/blog/ux-design/the-difference-between-ux-and-ui-design-a-laymans-guide/>).

11 P. Tafiłowski, *Architektura informacji jako problem...*

Bibliografia

- Gondek E., *Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Droga od genezy po rok bieżący (1974–2013)*, „Forum Bibliotek Medycznych” 2013, 2, s. 47–65.
- Martin A., Dmitriev D., Akeroyd J., *A resurgence of interest in Information Architecture*, „International Journal of Information Management” 2010, 30, s. 6–12.
- Schools Teaching IA*, <https://docs.google.com/spreadsheets/d/14y4PWND-xdn6a64b8EYCe-uwi2SJrEwUvgEktDwKP2o/edit?usp=sharing> (dostęp: 4.07.2018).
- Skórka S., *Architekt informacji–kreator przestrzeni informacyjnych*, „Przegląd Biblioteczny” 2011, 79(1), s. 47–61.
- Skórka S., *Architektura informacji*, [w:] *Nauka o informacji*, red. W. Babik, Warszawa 2016, s. 555–575.
- Skórka S., *Architektura informacji Nowy kierunek rozwoju informacji naukowej*, „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 2002, 40(11), <http://www.ebib.pl/2002/40/skorka.php> (dostęp: 4.07.2018).
- Tafiłowski P., *Architektura informacji jako problem badawczy informatologii*, „Zagadnienia Informatologii” 2016, 54(2), s. 37–47.

Information architecture – a new field of study at University of Silesia in Katowice

Abstract

The Library and Information Science Department at the University of Silesia in Katowice is launching a new BA degree course in the 2018–2019 academic year. The programme combines in an original way information and communication technologies with humanities and social sciences. The paper presents the education concept of information architecture and the preparatory work involved in developing and implementing the course. The programme structure, selected module contents, the graduate profile and job opportunities for information architects are discussed.

Keywords: information architecture degree course, Library and Information Science Department, course curriculum